

Motion till riksdagen

1989/90:Ub743

av Erkki Tammenoksa (s)

Bättre utbildningsmöjligheter för invandrare i grundvux

Fran utbildningsutskottet har i tidigare motionssvar framförts olika lösningar på problematiken om "finska" folkhögskolors och länskolnämnders granskande roll. Svaren har inte följt en enhetlig linje och når enligt min mening inte kärnpunkten.

Invandrarministern anför i regeringens proposition 1985/86:98 målen för den svenska invandrapolitiken på följande sätt:

Begreppet jämlikhet hör enligt min mening bibehållas som ett övergripande mål för invandrapolitiken. Detta mål innebär sammanfattningsvis en strävan att dels uppnå lika rättigheter för invandrare i förhållande till den övriga befolkningen, dels åstadkomma likvärdiga möjligheter. Det innebär att invandrarna inom olika berörda samhällsområden skall behandlas likvärdigt med befolkningen i övrigt och att deras behov skall mötas inom ramen för den generella politik som fastställts, t.ex. för arbetsmarknaden, för bostadsmarknaden och för det sociala området. För att invandrare skall kunna behandlas likvärdigt med andra krävs ofta särskilda åtgärder. Varje myndighet bör ha ett ansvar för att vidta sådana åtgärder när de behövs.

Vad det gäller valfriheten heter det att målet "bör tolkas så att det innefattar respekt för den enskildes identitet och integritet samt möjligheter att utveckla det egna kulturarvet inom ramen för de grundläggande normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad".

Enligt vuxenutbildningslagen skall grundvux ge vuxna sådana grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och matematik som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium. För elever som inte har svenska som modersmål skall grundvux dessutom ge kunskaper i svenska motsvarande vad som erhålls genom grund-SFI. Om eleven har bristfälliga kunskaper i svenska språket får undervisning ske på elevens eget språk om eleven önskar det. Rekommendationen om undervisning på elevens eget språk återfinns i skolöverstyrelsens, SÖ, kommentarmaterial för grundvux. Tolkningen av rekommendationen har dock blivit, att valet av undervisningsspråk delegerats till skolläroverstyrelsen i kommunen. Det har i de flesta kommuner resulterat i att grundvux för invandrarna nästan enbart avser grundläggande svenskundervisning.

Det råder en allmän enighet om att invandrarna skall inlemmas i det svenska samhället så snabbt som möjligt, komma in i arbete och försörja sig

själva. Det bästa sättet att uppnå detta är den grundläggande svenskundervisningen, grund-SFI.

I praktiken avgörs målsättningen för invandrarnas utbildning i grundvux då skolledningen samråder med lärarkollegiet. Där avgörs om undervisning på elevernas eget språk behövs. Där skall också invandrapolitikens av riksdagen två gånger antagna mål – jämlikhet, valfrihet och samverkan – gälla. På det lokala planet vinner dock nästan alltid åsikten, att undervisning på svenska är att föredra före undervisning på hemspråket. Det tas sällan i beaktande hos människor som inte har förmåga att lära sig ett nytt språk i den utsträckning att det går att studera på det språket ändå kan ha en stor kapacitet att lära sig angelägna färdigheter på hemspråket. Exempel på sådana färdigheter är räkning, samhälls-, arbetslivs- och naturorientering som de skulle kunna tillägna sig på sitt hemspråk. Detta gäller i synnerhet den stora elevgruppen i grundvux som redan har fått sin grund-SFI-undervisning men inte har kunnat tillgodogöra sig tillräckligt mycket. För dessa är undervisningen i svenska med hjälp av en tvåspråkig lärare enda chansen att förkovra sig.

Synen på invandrare som språkliga integrationsobjekt gör att konkurrensen om elever i grundvux ökar när elevunderlaget är det minsta sviktande. De som talar för flerspråklig undervisning är nästan alltid i underläge och detta leder till att många invandrarelever låter sig undervisas på svenska utan framgång. I stället borde de ges tillfälle till meningsfulla studier på sitt eget språk. Lärarkåren är dock i det närmaste enbart svenskspråkig och det är ytterst sällan eleven alls blir tillfrågad om att få undervisning på hemspråket.

Det finns tyvärr tiotusentals fast bosatta invandrare i våra kommuner som aldrig kommer att kunna lära sig det svenska språket så mycket att de kan använda det i fortsatta studier. Ändå är grund-SFI den enda undervisning som erbjuds dessa invandrare. Men om de inte kan komplettera sin bristfälliga grundskola i grundvux, var kan det då ske? De kan aldrig komma in i vårt ordinarie skolsystem som skall erbjuda alla grundläggande utbildning på grundskolenivå. Det brådskar med åtgärder för att även dessa människor skall kunna bli delaktiga i den obligatoriska grundutbildningen.

Sverige har ratificerat den nordiska språkkonventionen och skolmyndigheten är en av de myndigheter som räknas upp i denna konvention. Ändå tillåter vi i grundvux, att eleverna blir förbjudna att tala sitt hemspråk t.o.m. sinsemellan på rasterna. Språkkonventionen kan givetvis inte tillämpas i alla lägen och är främst avsedd för nordbor som vistas tillfälligt i ett annat nordiskt land, men något värde måste den ha även för invandrarna.

Ovannämnda förhållanden har stöd i gällande regler och bestämmelser. Eftersom den lokala skolledningen har full frihet att utforma undervisningen på det ovan skissade sättet råder det inget missbruk av fastställda föreskrifter. Men vi har skapat ett system där jämlikhets- och valfrihetsmålet helt kan förbises eller tolkas på ett godtyckligt sätt.

Det är av mycket stor vikt att vi i tid inser de risker som finns för den naturliga assimilationsprocessen om våra åtgärder för att invandrare skall ha möjlighet till ett värdigt liv i Sverige får inslag av tvång och godtycke. Lika viktigt är det att se till att riksdagens avsikter med de invandrapolitiska målen jämlikhet, valfrihet och samverkan, inte framstår i tvetydiga dager. Vår vilja att

uppnå jämlikhet mellan svenskar och invandrare skulle kunna bli ifrågasatt med rådande tillämpning av utbildningsmöjligheter i grundvux.

Riksdagen har ett ansvar att se till att rådande föreskrifter tillämpas. SÖ bör därför ändra bestämmelsen om att grundvuxundervisning *får* bedrivas på elevens språk till att undervisningen *skall* bedrivas på elevens eget språk i vissa fall. Riksdagens invandrapolitiska målsättning kan då förverkligas i grundvuxutbildningen.

Jag föreslår således att SÖ får i uppdrag att se över bestämmelserna och riktlinjerna avseende grundvux för att de bättre ska motsvara de invandrapolitiska målen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hemspråkets roll i grundvux.

Stockholm den 25 januari 1990

Erkki Tammenoksa (s)